

Sociologie pro speciální pedagogy: Lekce 6: 2. část

Mgr. Lenka Slepíčková

Vzdělání v moderní a tradiční společnosti

- Přejchod k formalizovanému vzdělání
- Vzdělání jako nahrazující rodinný původ ve vztahu k sociálním nerovnostem

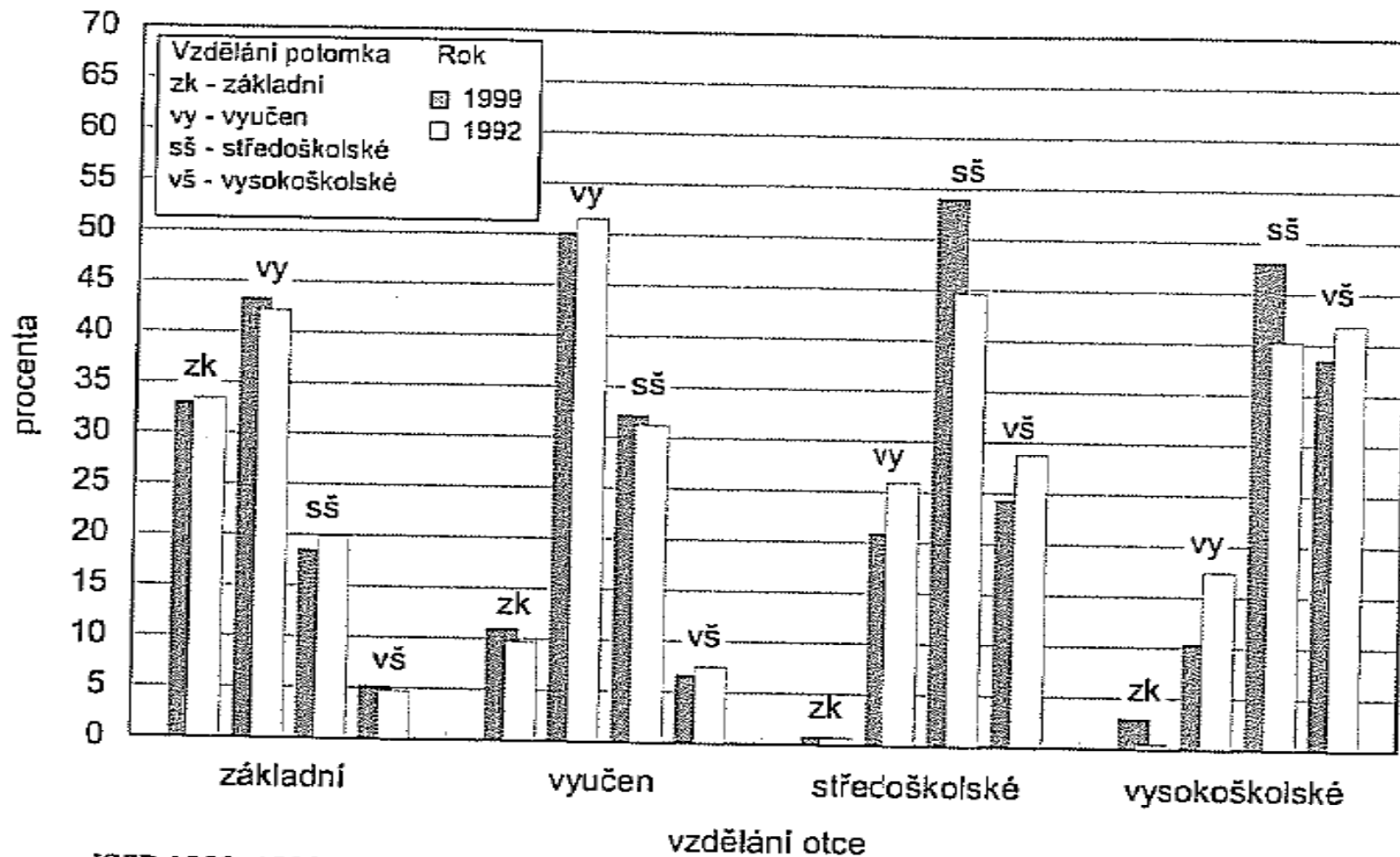
Latentní funkce vzdělání

- Vzdělání v moderních společnostech jako nástroj zvýšení životního standardu, emancipace a mobility
- Důraz na výkon jedince a překonání jeho askriptivních charakteristik

X

- Výzkumy ukazují, že vzdělání třídní rozdíly reprodukuje a také ospravedlňuje (efekt sv. Matouše) – děti z nižších vrstev nemají menší nadání, ale větší pravděpodobnost, že ve styku s akademickou strukturou školy budou označeny jako ty s nižším nadáním

Graf 1.1 Vzdělanostní struktura české populace podle vzdělání otce v letech 1992 a 1999

Pramen: ISSP 1992, 1999.

Bowles a Gintis: školy a kapitalistická společnost

- Moderní vzdělání je odpovědí na ekonomické potřeby průmyslového kapitalismu
- Hodnoty a znalosti, které získávají děti na různých stupních vzdělání, odpovídají hodnotám a znalostem jejich sociální třídy (poslušnost, spolehlivost a serióznost, zodpovědnost)
- Škola reprodukuje nerovnosti a zároveň hlásáním meritokratické ideologie udržuje přesvědčení dětí, že si dané povolání zaslouží

Ivan Illich: Skryté kurikulum školy

- škola plní úlohu dozoru nad dětmi, rozdělení osob do jednotlivých typů zaměstnání, osvojení dominantních hodnot a získání těch znalostí a dovedností, které společnost schvaluje
- Školy povzbuzují pasivní konzumaci, tj. nekritické přijímání existujícího společenského řádu – děti se učí, že jejich úlohou v životě je „znát své místo a ukázněně sedět“

Ulrich Beck

- ve společnostech s masovými vzdělávacími systémy dochází k tomu, že vzdělanostní kritéria pro lepší pozice splňuje tolik kandidátů, že ke slovu se opět dostávají taková kritéria, jakým je pohlaví, náboženské smýšlení, etnicita atd.
- dobré vzdělání už není klíčem odemykajícím dveře k dobrému zaměstnání, ale pouze oprávněním ke vstupu do předpokoje, kde budou tyto klíče (podle libovolných pravidel) rozdělovány (Beck 2004:246)

Pierre Bourdieu

- Školství jen potvrzuje výsadní vlastnosti elit
- škola umocňuje rozdílnou kulturní orientaci a hodnotová měřítká získaná v časně fázi života (kulturní kapitál) – omezuje tak šance jedněch, ale usnadňuje postup druhých

Bernstein: Teorie jazykových kódů

- Rozdílný způsob komunikace mezi dětmi z různých sociálních poměrů a jeho vztah k akademické kultuře školy
- **Omezené kódy** – komunikace spočívá na nevyslovených předpokladech, odkazuje na konkrétní a blízké, výchova pomocí přímých odměn a trestů, sdělování především praktických zkušeností
- **Rozvinuté kódy** – zobecnění, abstraktní vyjadřování, rodiče vysvětlují

Genderové nerovnosti a vzdělání

Situace v ČR (2003)

Studium 15letých v ČR (%)	Chlapci	Dívky
Bez maturity	34,5	13,1
S maturitou	65,5	86,9

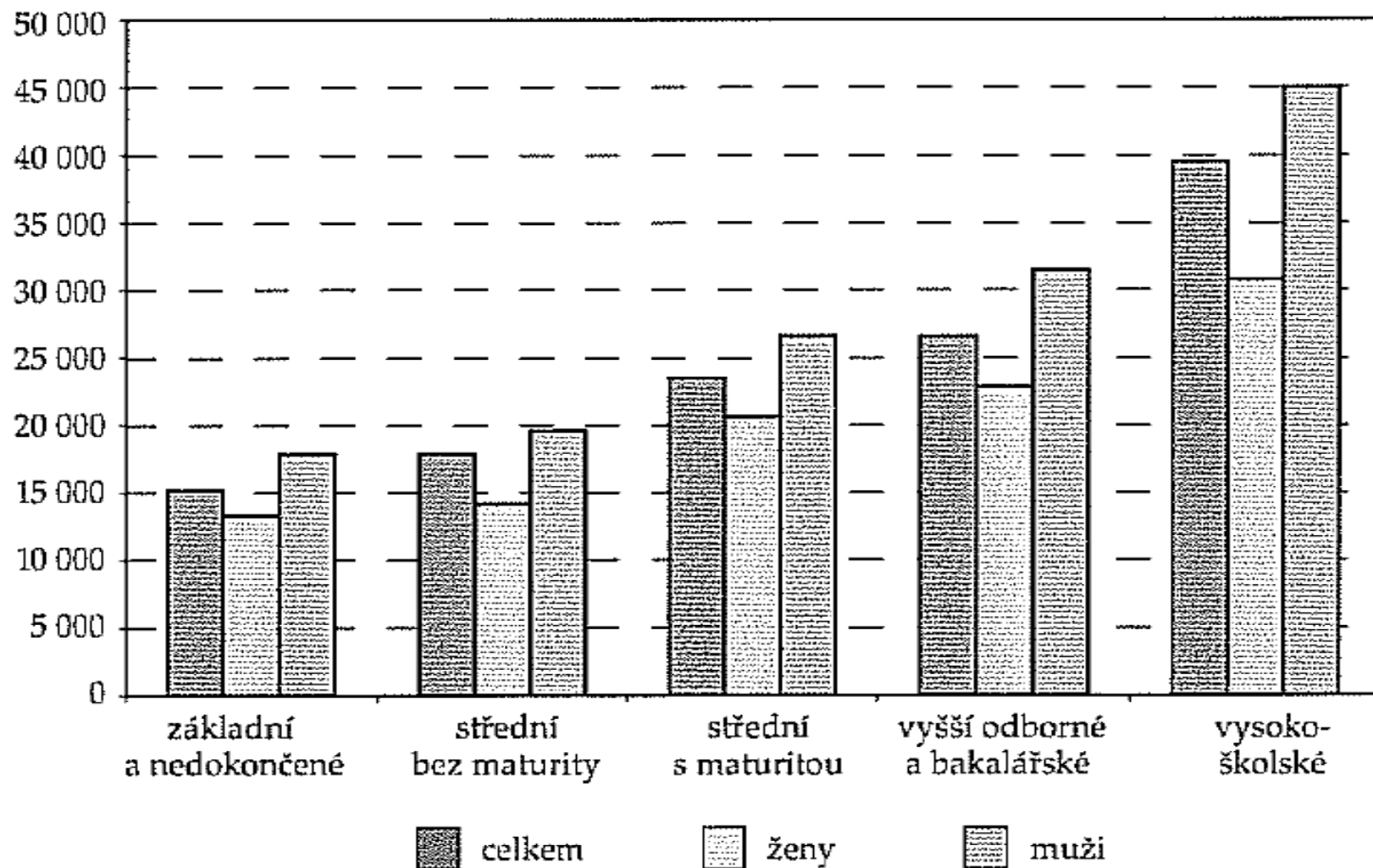
Aspirace žáků 9. tříd ZŠ	Chlapci	Dívky
Bez maturity	10,9	5,7
S maturitou	51,4	49,5
VŠ	37,7	44,8

Zdroj: Šmídová, 2008

Vysvětlení pro tuto nerovnost:

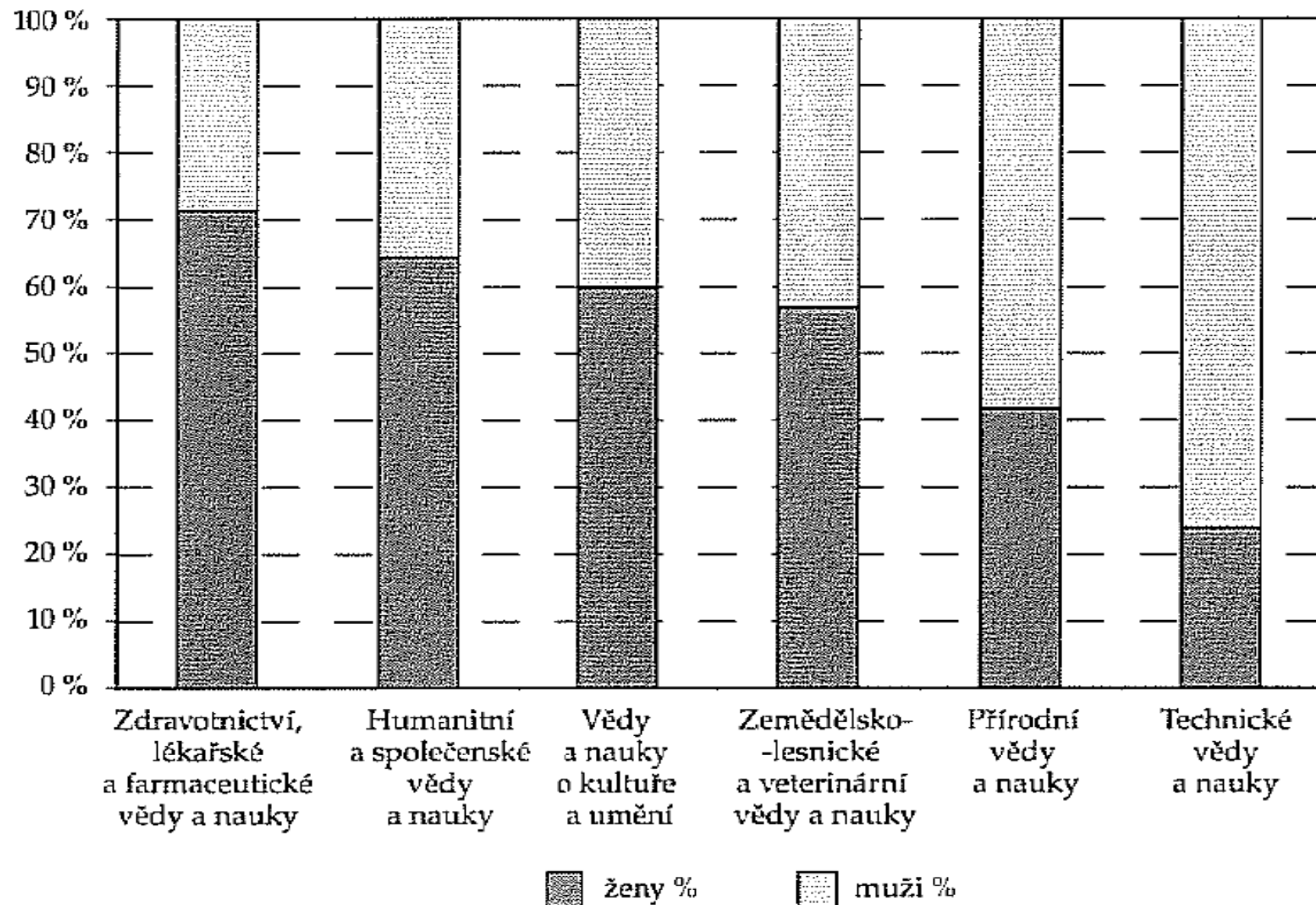
- Dobré výsledky chlapců jsou opomíjeny (diskriminace mužů ve vzdělávacím systému)
- Dívky těžší z vyššího vzdělání i jinak než finančně, jsou motivovanější
- Chlapci nepotřebují být vzdělaní na to, aby dobře vydělávali

Graf 1. Hrubý měsíční příjem podle vzdělání v roce 2006

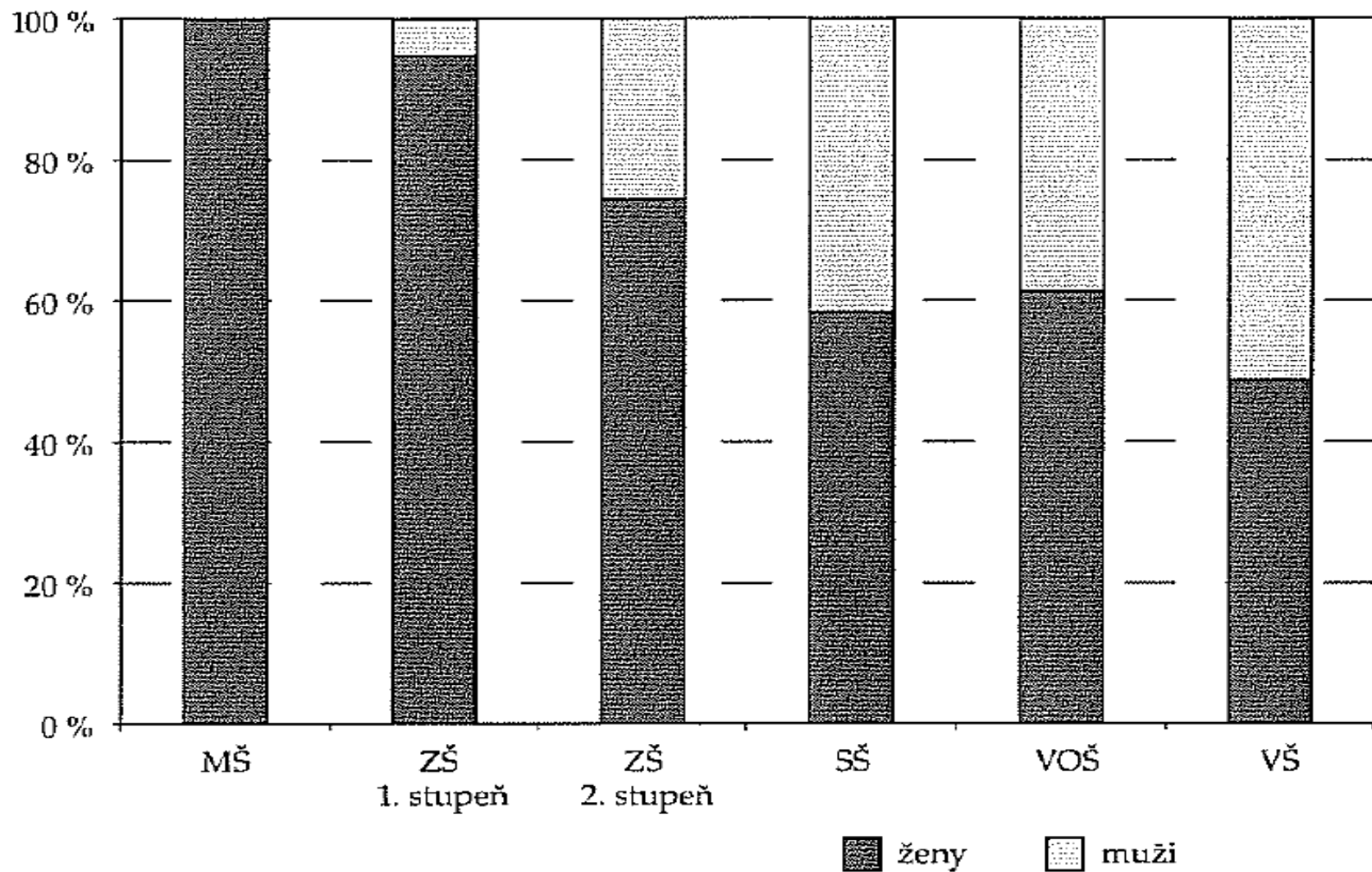
Zdroj: Výběrové šetření mezd zaměstnanců.

Graf 2. Studující VŠ oborů studia za rok 2006

Zdroj: ÚIV.

Graf 3. Zastoupení žen a mužů mezi vyučujícími podle vzdělávacího stupně v roce 2006 (přepočteno na plně zaměstnané)

Zdroj: ÚIV.

Zdroj předchozích tří grafů: Jarkovská, Lišková 2008